UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio CLXXX. De vita contemplatiua.

urn:nbn:de:hbz:466:1-72772

Visual Library

tio conſiſtit magis in quiete, ſecundùm illud Sap.8. Intrans in domum meam conquieſcam cum illa. ergo videtur quòd vita non conuenienter diuidatur per actiuam & contemplatiuam.

Sed contra eſt, quod Gregorius * ſuper Ezechiel.dicit. Duæ ſunt vitæ, in quibus nos Deus omnipotens per ſacrum eloquium erudit, actiua videlicet & contemplatiua.

Respon. Dicendum, quòd illa propriè dicuntur viuentia, quę ex ſeipſis mouentur, ſeu operantur. Illud autem maximè conuenit alicui per ſeipſum, quod eſt proprium ei, & ad quod maximè inclinatur: & ideo vnumquodque viuens oſtenditur viuere ex operatione ſibi maximè propria, ad quam maximè inclinatur. Sicut plantarum vita dicitur in hoc conſiſtere, quòd nutriuntur, & generantur: animalium verò in hoc, quòd ſentiunt, & mouentur: hominum verò in hoc quòd intelligunt, & ſecundùm rationem agunt. Vnde etiam & in hominibus vita vniuſcuiuſque hominis videtur eſſe id, in quo maximè delectatur, & cui maximè intendit, & in hoc pręcipuè vult quilibet conuiuere amico, vt dicitur * in 9.Ethicorum. Quia ergo quidam homines præcipuè intendunt contemplationi veritatis, quidam intendunt principaliter exterioribus actionibus, inde eſt quòd vita hominis conuenienter diuiditur per actiuam & contemplatiuam.

Ad primvm ergo dicēdum, quòd propria forma vniuſcuiuſque faciens ipſum eſſe in actu, eſt principium operationis proprię ipſius: & ideo viuere dicitur eſſe viuentium ex eo, quòd viuentia per hoc ꝙ habent eſſe per ſuam formam, tali modo operantur.

Ad secvndvm dicendum, quòd vita vniuerſaliter ſumpta, non diuiditur per actiuam, & contemplatiuam, ſed vita hominis, qui ſpeciem ſortitur ex hoc, quòd habet intellectum. & ideo eadem eſt diuiſio intellectus, & vitæ humanæ.

Ad tertivm dicendum, quòd contemplatio habet quidem quietem ab exterioribus motibus: nihilominus tamen ipſum contemplari eſt quidā motus intellectus, prout quælibet operatio dicitur motus, ſecūdum quod dicit * Philoſ.3.de anima, quòd ſentire & intelligere ſunt motus quidam, prout motus dicitur actus perfecti. Et hoc modo † Dionyſ.4. cap.de diui.nomi.ponit tres motus animæ contemplantis, ſcilicet rectum, circularem, & obliquum.

Articvlvs II.

Vtrum vita ſufficienter diuidatur per actiuam, & contemplatiuam.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur, quòd vita nō ſufficienter diuidatur per actiuam & contemplatiuam. Philoſophus enim in * 1. Ethicor. dicit, quòd tres ſunt vitæ maximè excellētes, ſcilicet voluptuoſa, ciuilis, quæ videtur eſſe eadem actiuæ, & contemplatiua. inſufficienter ergo videtur diuidi vita per actiuā & contemplatiuam.

¶ 2 Præt. Auguſt.19.* de ciuitate Dei, ponit tria vitæ genera, ſcilicet otioſum, quod ꝑtinet ad contemplationem: actuoſum, quod pertinet ad vitam actiuam: & addit tertium ex vtroque compoſitum. ergo videtur quòd inſufficienter diuidatur vita per actiuam & contemplatiuam.

¶ 3 Præt. Vita hominis diuerſificatur, ſm quod homines diuerſis actionibus agunt: ſed plura q̃ duo ſunt humanarum actionū ſtudia. ergo videtur, quòd vita debeat in plura mēbra diuidi, quàm in actiuum & contemplatiuum.

Sed contra eſt, quòd iſtę duæ vitæ ſignificātur per duas vxores Iacob: actiua quidem per Liā, contemplatiua verò per Rachelem. Et per duas mulieres quæ Dominum hoſpitio receperunt, contemplatiua quidem per Mariam, actiua verò per Martham, vt Gregor.* dicit 6.mora. non autē eſſet hæc congrua ſignificatio, ſi eſſent plures, quàm duæ vitæ. ergo ſufficienter diuiditur vita per actiuam & contemplatiuam.

Lib.6.c.28.à medio, & Homil.14.in Ezech. a medio.

Respon. Dicendum, ꝙ ſicut dictū * eſt, diuiſio iſta datur de vita humana, quæ quidem attenditur ſecūdum intellectum. Intellectus autem diuiditur per actiuū & contemplatiuum, quia finis intellectiuæ cognitionis vel eſt ipſa cognitio veritatis, quod pertinet ad intellectum contemplatiuum: vel eſt aliqua exterior actio, quod pertinet ad intellectum practicum, ſiue actiuum. & ideo uita etiam ſufficienter diuiditur per actiuam & contemplatiuam.

Ar. præced. ad 2.

Ad primvm ergo dicendū, quòd uita uoluptuoſa ponit finem in delectatione corporali, quæ communis eſt nobis & brutis. Vnde ſicut Philoſ. * ibidē dicit, eſt vita beſtialis. Propter quod non comprehenditur ſub præſenti diuiſione, prout vita humana diuiditur in actiuam & contemplatiuam.

Lib.1.cap.5. tom.5.

Ad secvndvm dicendum, quòd media conficiuntur ex extremis: & ideo virtute continentur in eis, ſicut tepidum in calido, & frigido, & pallidū in albo & nigro. Et ſimiliter ſub actiuo & contemplatiuo comprehenditur id, quod eſt ex vtroque compoſitum. Et tamen ſicut in quolibet miſto prædominatur aliquid ſimplicium, ita etiā in medio genere vitæ ſuperabundat quandoque quidem contemplatiuū, quandoque verò actiuum.

Ad tertivm dicendum, quòd omnia ſtudia humanarum actionum, ſi ordinentur ad neceſſitatem præſentis vitæ ſecundum rationem rectam, pertinēt ad vitam actiuam, quę per ordinatas actiones conſulit neceſſitati vitæ pręſentis. Si autem deſeruiant concupiſcentię cuicumque, pertinent ad vitā voluptuoſam, quę non continetur ſub vita actiua. Humana verò ſtudia, quę ordinantur ad conſiderationem veritatis, pertinent ad vitam contemplatiuam.

Qvaestio CLXXX.

De vita contemplatiua, in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de vita contemplatiua.

¶ *Super Quæſtionis 179. Articulum ſecundum.*

IN arti.2. eiuſdem quæſtio. tria nota. Primum, in corpore artic. quod cognitio veritatis habet duplicem finem, ſcilicet veritatem, & opus. Et hoc eſſet diſcutiendum, niſi ſuperius fuiſſet declaratum.

¶ Secundum eſt in reſponſione ad ſecundum, ꝙ in quolibet miſto prædominatur aliquod ſimplicium. Et hoc ad Philoſophiam diſcutere ſpectat, an poſſit dari miſtio ex æqualibus extremis. Sat eſt hic notaſſe, ꝙ ſecundum doctrinam authoris nō poteſt inueniri tale miſtum, quod intelligo in eſſe permanenti.

¶ Tertium eſt, in reſponſione ad tertiū, vbi author humana ſtudia ad tria cap. reducit ex parte triplicis finis, ſcilicet, cōtēplationis, actionis, & voluptatis. Et hoc tertium ab vtraque vita excludit ea ratione, quia de humanis ſtudijs ſecundum rectam rationē eſt ermo. Non permittit autē recta ratio hominem ſtudere voluptati tāquàm fini, ſed vel in ordine ad actiones, vel ad cōtemplationes. Et hæc ratio eſt vniuerſalis, hoc eſt, reſpectu omnium voluptatum. Illa autem quæ ex communitate delectationis nobis & brutis animalibus ſumpta eſt ab Ariſtot. particularis eſt reſpectu, ſcilicet delectationū guſtus, & tactus.

¶ *Super Quæſtionis centeſima octuageſima Articulum primum.*

IN art.1.q.180. colligendum & ordinandum eſt id, quod de vita

de vita contemplatiua dicitur in affectu, & intellectu. Nam formaliter eſt in intellectu: quoniã eſt ipſa contemplatio, quæ eſt actus intellectus. Cauſaliter autẽ & terminatiuè eſt in affectu, & vtroq; modo dupliciter, nam cauſaliter eſt in affectu rõne amoris concupiſcentiæ, & rõne amoris amicitiæ. Ad amorem ſiquidẽ cõcupiſcentiæ ſpectat, cùm aliquis appetit videre aliquid, ut uideat. Nam ipſum videre perfectio eſt uidentis: & ſeipſum amat, qui propterea quærit aliquid videre ut uideat, ſeu cognoſcat. Ad amorem verò amicitiæ ſpectat appetitus videndi aliquam perſonã, quia amat illã perſonã: & licet hæc duo diuiſa inueniãtur ſæpe, in propoſito tamen unita inueniuntur in vno & eodem affectu. Nam ſtudẽs contemplationi, ſimul concupiſcit ſibi viſionẽ veritatis, & propter amorem ipſius ueritatis diuinæ, quam amat, tendit ad uidendum illã. Et quoniam ratio amicitiæ præeminet concupiſcẽtiæ, ideo Gregor. in litera allatus vitam contemplatiuam in charitate Dei cauſaliter cõſtituit. Conſtat enim quòd charitas Dei amicitiam ad ipſum principaliter importat. Terminatiuè autem contemplatio in affectu eſt, & ſecundum delectationem naturaliter cõſequẽtem ipſam contemplationem, & obiectum contemplatũ, & ſecundum amorẽ amicitiæ augmentatum ex hoc ipſo, ꝙ videt, & delectatur, ſi tamen ſtatus patitur augumentũ: quod dico propter cõtemplationem patriæ.

Infra art. 2. ad 1. & ar. 7. ad 2. Et 3. diſtin. 35. q. 1. ar. 2. Et ueri. q. 22. art. 11. ad 11.

*Lib. 2. text. 3. tom. 3.

Lib. 6. c. 28. circa med. & Homil. 14. in Ezech. à medio.

Homil. 14. circa med.

*Homil. 14. in Ezechie. & 6. Moral. cap. 28.

2. 2. q. 22. artic. 3.

q. præced.

2. 2. q. 12. artic. 1.

D. 1189.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò, Vtrum vita contemplatiua pertineat tãtum ad intellectũ, an conſiſtat etiam in affectu.

¶ Secundò, Vtrum ad vitam contemplatiuam pertineant virtutes morales.

¶ Tertiò, Vtrum vita contemplatiua conſiſtat ſolum in vno actu, aut in pluribus.

¶ Quartò, Vtrum ad vitam contemplatiuam pertineat cõſideratio cuiuſcumque veritatis.

¶ Quintò, Vtrum vita contemplatiua hominis in hoc ſtatu poſſit eleuari vſque ad Dei viſionem.

¶ Sextò, De motibus contemplationis, quos Dionyſius aſſignat 4. cap. de diuinis nominibus.

¶ Septimò, De delectatione contemplationis.

¶ Octauò, De duratione contemplationis.

Articvlvs primvs.

Vtrum vita contemplatiua nihil habeat in affectu, ſed totum in intellectu.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd vita contemplatiua nihil habeat in affectu, ſed totum in intellectu. Dicit enim Philoſoph.* in 2. Metaphyſ. quòd finis contemplationis eſt veritas: veritas autem pertinet ad intellectum totaliter. ergo videtur quòd vita cõtemplatiua totaliter in intellectu conſiſtat.

¶ 2 Præt. Gregor. dicit † in 6. moral. quòd Rachel, quæ interpretatur viſum principium, vitã contemplatiuam ſignificat: ſed viſio principij pertinet propriè ad intellectum. ergo vita contemplatiua propriè ad intellectum pertinet.

¶ 3 Præterea. Greg. dicit † ſuper Ezech. quòd ad vitam contemplatiuam pertinet ab exteriori actione quieſcere: ſed vis affectiua, ſiue appetitiua inclinat ad exteriores actiones. ergo videtur quòd vita contemplatiua non pertineat aliquo modo ad vim appetitiuam.

Sed contra eſt, quod Greg. ibidem dicit,* quòd contemplatiua vita eſt charitatẽ Dei, & proximi tota mente retinere, & ſoli deſiderio conditionis inhærere: ſed deſiderium & amor ad affectiuã, ſiue appetiuam pertinent, vt ſupra * habitum eſt. ergo etiam vita contemplatiua habet aliquid in ui affectiua, ſiue appetitiua.

Respon. Dicendum, quòd ſicut dictum eſt,* vita contemplatiua illorum eſſe dicitur, qui principaliter intendunt contemplationi veritatis. Intentio autem eſt actus voluntatis, vt ſupra habitũ eſt,* quia intentio eſt de fine, qui eſt voluntatis obiectũ: & ideo vita contemplatiua quantum ad ipſam eſſentiam actionis, pertinet ad intellectum. Quãtum [d] autem ad id, quod mouet ad exercend[...] rationem, pertinet ad voluntatem, qu[...] nes alias potentias, & etiam intellect[...] vt ſupra dictum eſt.* Mouet autem [...] aliquid inſpiciendum vel ſenſibiliter, [...] liter: quandoque quidem propter am[...] quia ut dicitur Matth. 6. Vbi eſt theſau[...] eſt & cor tuum: quandoque autem pr[...] rem ipſius cognitionis, quam quis e[...] conſequitur. Et propter hoc Greg. [...] tam contemplatiuam in charitate De[...] ſcilicet aliqs ex dilectione Dei inardeſ[...] chritudinem conſpiciendam. Et qu[...] delectatur cum adeptus fuerit id, q[...] vita contemplatiua terminatur ad del[...] quæ eſt in affectu, ex qua etiam amor [...]

Ad primvm ergo dicendum, quòd [...] veritas eſt finis contemplationis, ha[...] boni appetibilis, & amabilis, & delect[...] dùm hoc pertinet ad vim appetitiuam.

Ad secvndvm dicendum, ꝙ ad [...] primi principij, ſcilicet Dei, incitat am[...] Gregorius dicit * ſuper Exechiel. quod [...] platiua calcatis curis omnibus, ad vid[...] ſui creatoris inardeſcit.

Ad tertivm dicendum, quòd vis ap[...] uet non ſoiũ mẽbra corporalia ad exte[...] nes exercendas, ſed etiam intellectum a[...] operationem contemplationis, vt dic[...]

Articvlvs II.

Vtrum virtutes morales pertineant ad vitam contemplatiuam

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ virtutes morales pertineant ad vitam contemplatiuam. Dicit enim * Gregor. ſuper Ezech. quòd contemplatiua vita eſt charitatem Dei, & proximi tota mente retinere: ſed omnes virtutes morales, de quarum actibus dantur præcepta legis, reducũtur ad dilectionem Dei, & proximi, quia plenitudo legis dilectio eſt, ut dicitur ad Rom. 13. ergo videtur, quòd uirtutes morales pertineant ad uitam contemplatiuam.

¶ 2 Præt. Vita contemplatiua præcipuè ordinatur ad Dei contemplationem. Dicit enim † Gregor. ſuper Ezech. quòd calcatis curis omnibus ad uidendam faciem ſui creatoris inardeſcit: ſed ad hoc nullus poteſt peruenire niſi per munditiam, quam cauſat virtus moralis. dicitur enim Matth. 5. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Et ad Hebr. 12. Pacem ſequimini cum omnibus & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum. ergo videtur, quòd virtutes morales pertineant ad vitam contemplatiuam.

¶ 3 Præt. Gregorius dicit * ſuper Ezech. quòd contemplatiua vita precio-

ſpecioſa eſt in animo, vnde ſignificatur per Rachelem, de qua dicitur Geneſ. 29 ꝙ erat pulchra facie: ſed pulchritudo animi attenditur ſecũdum virtutes morales, & præcipuè ſecundum temperantiam, ut Ambro. dicit in 1. ✳ de offic. ergo videtur quòd uirtutes morales pertineant ad uitam contemplatiuã.

Sed contra eſt, quòd uirtutes morales ordinantur ad exteriores actiones: ſed Gregor. * dicit in 6. moral. quòd ad contemplatiuam vitam pertinet ab exteriori actione quieſcere. ergo uirtutes morales non pertinent ad uitam contemplatiuam.

Respon. Diceudum, quòd ad uitam contemplatiuam poteſt aliquid pertinere dupliciter: uno modo, eſſentialiter: alio modo, diſpoſitiue. Eſſentialiter quidem uirtutes morales non pertinent ad uitam contemplatiuam: quia finis contemplatiuę vitę eſt conſideratio veritatis. Ad uirtutes autem morales, ſcire quidem, quod pertinet ad conſiderationem veritatis, paruam poteſtatem habet, ut Philo. dicit ✳ in 2. Ethico. Vnde & ipſe in 10. † Ethicorum, virtutes morales dicit pertinere ad felicitatem actiuam, non autem ad contemplatiuam. Diſpoſitiue autem uirtutes morales pertinent ad uitam contemplatiuam: impeditur enim actus cõtemplationis, in quo eſſentialiter conſiſtit uita contemplatiua, & per vehemẽtiam paſſionum, per quam abſtrahitur intentio animæ ab intelligibilibus ad ſenſibilia, & per tumultus exteriores. Virtutes autem morales impediunt vehementiam paſſionum, & ſedant exteriorum occupationum tumultus: & ideo virtutes morales diſpoſitiue ad uitam contemplatiuam pertinent.

Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut ſupra dictum * eſt, uita contemplatiua habet motiuum ex parte d affectus: & ſecundum hoc dilectio Dei & proximi requiritur ad uitam contemplatiuam. Cauſæ autem mouentes non intrant eſſentiam rei, ſed diſponunt, & perficiunt rem. Vnde nõ ſequitur, quòd uirtutes morales eſſentialiter pertineant ad uitam contemplatiuam.

Ad secundum dicendum, ꝙ ſanctimonia, ideſt, munditia, cauſatur ex uirtutibus, quæ ſunt circa paſſiones impedientes puritatem rationis. Pax autem cauſatur ex iuſtitia, quæ eſt circa operationes, ſecundum illud Iſa. 32. Opus iuſtitiæ pax, inquantum ſcilicet ille, qui ab iniuriis aliorum abſtinet, ſubtrahit litigiorum & tumultuum occaſiones: & ſic virtutes morales diſponunt ad uitam contemplatiuam, inquantum cauſant pacem, & munditiam.

Ad tertium dicendum, quòd pulchritudo, ſicut ſupra dictum * eſt, conſiſtit in quadam claritate, & debita proportione. Vtrumque autem horum radicaliter in ratione inuenitur, ad quam pertinet & lumen manifeſtans, & proportionem debitam in aliis ordinare: ideo in uita contemplatiua, quæ conſiſtit in actu rationis, per ſe & eſſentialiter inuenitur pulchritudo. Vnde Sapien. 8. de contemplatione ſapientiæ dicitur, Amator factus ſum formæ illius. In virtutibus autem moralibus inuenitur pulchritudo participatiue, inquantum ſcilicet participant ordinem rationis, & præcipuè in temperantia, quæ reprimit concupiſcentias maximè lumen rationis obſcurantes. Et inde eſt, quòd virtus caſtitatis maximè reddit hominem aptum ad contemplationẽ, inquantum delectationes venereæ maximè deprimunt mentem ad ſenſibilia, vt Auguſtinus dicit * in libro ſoliloquiorum.

A ARTICVLVS III.

Vtrum ad uitam contemplatiuam pertineant diuerſi actus.

¶ Super Quæſtionis 180. Articulum tertium.

IN articu. 3 eiuſdem q. collige diſtincte, nouem ad uitam contemplatiuam pertinẽtia, quę recitantur in litera, & diſtincte applica ad tria membra progreſſus in contẽplatione in corpore articuli poſita, ſcilicet acceptionem principiorum, deductionẽ ex prĩcipiis acceptis, & contemplationem ipſam. Et ſic diuide ac diſtribue, ut auditio, lectio, & oratio ad acceptionem ſpectent: meditatio vero, ſpeculatio, conſideratio, & cogitatio, ad deductionem: cõtemplatio demum cũ ſubſequente admiratione, ad ipſam conſumationem contemplationis.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur, quòd ad uitam cõtemplatiuam pertineant diuerſi actus. Ricardus enim * de ſancto Victore diſtinguit inter contemplationem, meditationem, & cogitationem: ſed omnia iſta videntur ad uitam contemplatiuã pertinere. B ergo uidetur, ꝙ uitæ contemplatiuæ ſint diuerſi actus.

¶ 2 Præt. Apoſt. 2. ad Corint. 3. dicit. Nos verò reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes, tranſformamur in eandem claritatẽ: ſed hoc pertinet ad uitam contẽplatiuam. ergo præter tria prædicta, etiam ſpeculatio ad uitam cõtemplatiuam pertinet.

¶ 3 Præt. Bernardus dicit in lib. de conſideratione, * ꝙ prima & maxima cõtemplatio eſt admiratio C maieſtatis: ſed admiratio ſecundum Damaſ. † ponitur ſpecies timoris. ergo videtur, quòd plures actus ad uitam contemplatiuam requirantur.

¶ 4 Præt. Ad uitam contemplatiuam pertinere dicũtur oratio, electio, & meditatio, pertinet etiam ad vitam contemplatiuam auditus: nam de Maria, per quam uita contemplatiua ſignificatur, dicitur Lucæ 10, quòd ſedens ſecus pedes Domini audiebat verba illius. ergo uidetur, quòd plures actus ad uitam contemplatiuam requirantur.

Sed contra eſt, quòd uita hic dicitur operatio, cui homo principaliter intendit. ergo ſi plures ſunt operationes uitæ contemplatiuæ, non erit una uita D contemplatiua, ſed plures.

Respon. Dicendum, ꝙ de uita contemplatiua nunc loquimur ſm ꝙ ad hominem pertinet. Hæc autem differentia eſt inter hominem, & Angelum, ut patet per Diony. 7. ca. de diui. nom. * ꝙ Angelus ſimplici apprehenſione veritatem intuetur. Homo autem quodam proceſſu ex multis pertingit ad intuitũ ſimplicis ueritatis. Sic ergo contemplatiua uita vnũ quidem actum habet, in quo finaliter perficitur, ſ. cõtemplationem ueritatis, a quo habet vnitatem. Habet autem multos actus, quibus peruenit ad hunc actum finalem, quorum quidam pertinent ad acceptionem principiorum, ex quibus procedit ad contemplationem ueritatis: alii autem pertinent ad deductionem principiorum in ueritatem eius, cuius E cognitio inquiritur. Vltimus autem completiuus actus, eſt ipſa contemplatio ueritatis.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ cogitatio ſm Ricardum de Sancto Victore, ✳ videtur pertinere ad multorum inſpectionem, ex quibus aliquis colligere intẽdit unã ſimplicem ueritatem. Vnde ſub cogitatione cõprehendi poſſunt & perceptiones ſenſuum ad cognoſcendũ aliquos effectus, & imaginationes, & diſcurſus rõnis circa diuerſa ſigna, uel quæcũque perducentia in cognitionẽ ueritatis intentæ. Quãuis ſecundùm Aug. 14. de Trinit. † cogitatio dici poſſit omnis actualis operatio intellectus. Meditatio uerò per-

3. di 35. q. 1. arti 2. & 4. di. 5. q. 4. ar. 2. q. 1. ad 2.
In lib. de cõtemplatione, cap. 3.
Li. 5. de Cõſiderat. in fin. illius.
Lib. 2. de Fi. ca. 15.
Cap. 7. inter prin. & medium.
Lib. 1. de cõtempl. ca. 4. circa prin.
Lib. 14. c. 7. a med. tom. 3

pertinere vr̃ ad proceſſum rõnis ex principiis aliq- F
bus pertingentibus ad veritatis alicuius contẽplatio
Loco citato in argu.3. nẽ:& ad idem pertinet conſideratio ſ̃m Bernardũ.*
Quàmuis ſ̃m Philoſophum in 3.de anima, omnis
operatio intellectus, conſideratio dicatur: ſed cõtẽ-
platio pertinet ad ipſum ſimplicem intuitum verita
Loco citato in arg.1. tis. Vnde idem Ricar. dicit, † ꝙ contemplatio eſt ꝑ-
ſpicax, & liber contuitus animi in res perſpiciendas.
Meditatio autem eſt intuitus animi in veritatis inqui
ſitione occupatus. Cogitatio autem eſt animi re-
ſpectus ad euagationem pronus.

Eſt Augu. in libro 15. de Tri.c.8.to.3. Ad secvndvm dicendũ, ꝙ ſpeculatio, vt gl. Aug.*
dicit ibidem, dr̃ a ſpeculo, non a ſpecula. Videre aũt
aliquid per ſpeculum, eſt videre cauſam per effectũ,
in quo eius ſimilitudo relucet: vnde ſpeculatio ad G
meditationem reduci videtur.

Ad tertivm dicendum, ꝙ admiratio eſt ſpecies
timoris cõſequẽs apprehenſionẽ alicuius rei excedẽ
tis noſtrã facultatẽ. Vnde admiratio eſt actus conſe-
quens contemplationẽ ſublimis veritatis. Dictũ eſt
Arti.1.huius quæſt. enim,* quòd contemplatio in affectu terminatur.

Ad qvartvm dicendũ, ꝙ homo ad cognitionẽ
veritatis pertingit dupliciter. Vno mõ, per ea, quę ab
alio accipit: & ſic quidem quantũ ad ea, quæ homo
a Deo accipit, neceſſaria eſt oratio, ſ̃m illud Sapiẽ.7.
Inuocaui, & venit in me ſpiritus ſapientiæ. Quantum
verò ad ea quæ accipit ab homine, neceſſarius eſt au
ditus, ſ̃m quod accipit ex voce loquentis: & lectio, H
ſ̃m ꝙ accipit ex eo, quod per ſcripturam eſt tradi-
tum. Alio modo, neceſſarium eſt, quòd adhibeat
proprium ſtudium, & ſic requiritur meditatio.

¶ *Super Quæſtionis 180. Articulum quartum*

IN artic.4. eiuſdẽ q. hoc ſolum notãdũ occurrit, ꝙ uita cõtẽ
Infr. artic.7. cor.& q.181. ar.4.ad 2. & q.182. art.2. cor.& 3.diſ. 35.q.1. arti. 2.q.3. platiua poteſt duplici
ter determinari, ſ. ſe-
cundum ſe, uel ex par
te cõtemplantis. Secũ
dum ſe quidem tra-
ctatur in litera, & cõ
ſtituitur in cõtempla
tione Dei principali-
ter ea ratione, quia
contemplatio Dei fi-
nis eſt cõtẽplationis
creaturam ſecũdum
ſe. Nam imperfecta
naturaliter ordinanť
ad perfecta, ut ad fi-
nem. Ex parte uerò
contemplationis, con
templatiua vita conſi
ſtit in illorum contẽ-
In libr.5. de conſid. in fi. illius. platione quibus cõtẽ
plandis homo ſtudiũ
ſuum principaliter
adhibet. Et ideo phi-
loſophi, qui aſtrorũ,
vel naturalium contẽ
plationi, omiſſis om-
nibus, ſtudebant, con
templatiuæ uitæ par-
ticipes erant, etiam ſi
nihil de Dei contem
platione curaſſent:
ad quam tamen mul
ti eorum principali-
ter tendere videban
tur, illi ſcilicet, qui ad
Lib.1.de Cõtempl.c.6. rerum cauſas inueſti
gandas incumbebãt:
& hoc pacto uita cõ-

Articvlvs IIII.

Vtrum uita contemplatiua ſolùm conſiſtat in contemplatione Dei, an etiã in conſideratione cuiuſcumque ueritatis.

AD qvartvm ſic proceditur.
Vr̃, ꝙ uita contemplatiua nõ
ſolum conſiſtat in contemplatio
ne Dei, ſed etiam in conſideratio
ne cuiuſcunque veritatis. Dicitur I
enim in Pſal.138. Mirabilia opera
tua, & anima mea cognoſcet ni-
mis: ſed cognitio diuinorum ope
rum fit per aliquam contempla-
tionem veritatis. ergo uidetur ꝙ
ad uitam contemplatiuam per-
tineat, non ſolum diuinam veri-
tatem, ſed etiam quamlibet aliam
contemplari.

¶2 Præt. Bernardus in lib. de con-
ſiderat.* dicit, ꝙ prima contem-
platio eſt admiratio maieſtatis:
ſecunda eſt iudiciorum Dei: ter-
tia eſt beneficiorum ipſius: quar- K
ta eſt promiſſorum. Sed inter hęc
quatuor ſolum primum pertinet
ad diuinam veritatem, alia uero
tria pertinent ad effectus ipſius. er
go vita contemplatiua nõ ſolum
cõſiſtit in conſideratione diuinæ
veritatis, ſed ẽt in conſideratione
veritatis circa diuinos effectus.

¶3 Prę. Ricardus de Sãcto Victo-
re* diſtinguit ſex ſpecies contem
plationum, quarum prima eſt ſe-
cundum ſolam imaginationem,
dum attendimus res corporales.
Secũda autem eſt in imaginatio-
ne ſecundum rationem, prout
ſcilicet ſenſibilium ordinem & diſpoſi
deramus. Tertia eſt in ratione ſecundum
nem, quando ſcilicet per inſpectionem
lium ad inuiſibilia ſubleuamur. Quarta
ratione ſecundum rationem, quãdo
intendit inuiſibilibus, quæ imaginatio
Quinta autem eſt ſupra rationem, quã
reuelatione cognoſcimus ea, quæ
comprehende non poſſunt. Sexta autem
tionẽ, & præter rationem, quando
illuminatione cognoſcimus ea quæ
ni repugnare videntur: ſicut ea quæ
ſterio Trinitatis. Sed ſolum ultimum
nam veritatem pertinere. ergo contem
lum reſpicit diuinam veritatem, ſed etiam
in creaturis conſideratur.

¶4 Præ. In uita contemplatiua quæritur
tio veritatis, inquantum eſt perfectio
quælibet veritas eſt perfectio humani
go in qualibet contemplatione veritatis
ta contemplatiua.

Sed contra eſt, quod Greg. dicit
quòd in cõtemplatione principium
quæritur.

Respon. Dicendum, quòd ſicut
ad vitam contemplatiuam pertinet
ter. Vno modo, principaliter: alio modo
dario, vel diſpoſitiue. Principaliter
tam contemplatiuam pertinet contem
næ veritatis: quia huiuſmodi contem
totius humanæ vitæ. Vnde Auguſt. dicit
nitat.* quod contemplatio Dei pro
actionum omnium finis, atque æterna
gaudiorum, quæ quidem in futura uita
quando videbimus eum facie ad faciem
perfectos beatos faciet. Nunc autem
diuinę ueritatis competit nobis imperfecta
per ſpeculum, & in ænigmate: unde
nobis quædam inchoatio beatitudinis
cipit, ut in futuro continuetur. Vnde
phus 10. Ethicorum,* in contemplatione
intelligibilis ponit vltimam felicitatem
Sed quia per diuinos effectus in Dei
nem manuducimur, ſecundum illud
uiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, intellecta
ciuntur: inde eſt quòd etiam contemplatio
rum effectuum ſecundario ad vitam contemplatiuam
pertinet, prout ſcilicet ex hoc manuducimur
in Dei cognitionem. Vnde Aug. dicit
religio.* ꝙ in creaturarum conſideratione
na & peritura curioſitas eſt exercenda
immortalia & ſemper manentia facienda
ex præmiſſis patet, † ꝙ ordine quodam
vitam contemplatiuam pertinent. Primò
virtutes morales: ſecundò autem alii actus
templationem: tertiò verò contemplatio
effectuum: quartum verò contemplatio
contemplatio diuinæ ueritatis.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ Dauid
nem operum Dei quærebat, ut ex hoc
tur in Deũ. Vnde alibi dicit Pſal.142.
in omnibus operibus tuis, & in factis
meditabar: expandi manus meas ad te.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ad secvndvm dicendum, ꝙ ex cõſideratione diuinorum iudiciorum manuducitur hõ in cõtemplatione diuinæ iuſtitiæ. Ex conſideratione autẽ diuinorum beneficiorum, & promiſſorum manuducitur homo in cognitionem diuinæ miſericordiæ, ſeu bonitatis, quaſi per effectus exhibitos, vel exhibendos.

Ad tertivm dicendũ ꝙ per illa, ſex deſignantur gradus, quibus per creaturas in Dei contemplationem aſcenditur. Nam in primo gradu ponitur perceptio ipſorum ſenſibilium. In ſecundo verò gradu ponitur progreſſus a ſenſibilibus ad intelligibilia. In tertio verò gradu ponitur diiudicatio ſenſibiliũ ſm intelligibilia. In quarto verò gradu ponitur abſoluta conſideratio intelligibilium, in quæ per ſenſibilia ꝑuenitur. In quinto verò gradu ponitur contemplatio intelligibilium, quæ per ſenſibilia inueniri non poſſunt: ſed per rationem capi poſſunt. In ſexto gradu ponitur conſideratio intelligibilium, quæ ratio nec inuenire, nec capere poteſt, quę ſcilicet pertinẽt ad ſublimem contemplationem diuinæ veritatis, in qua finaliter contemplatio perficitur.

Ad qvartvm dicendum, ꝙ ultima perfectio intellectus eſt veritas diuina: aliæ autem veritates ꝑficiũt intellectum in ordine ad ueritatem diuinam.

¶ *Super Quæſtionis 180. Articulum quintum.*

In art. 5. eiuſdem q. aduerte circa titulum, ꝙ non eſt hic quæſtio de diuina oĩpotentia, cum dr̃, An poſſit uita cõtemplatiua pertingere ad diuinam uiſionem, &c. Sed ly poſſit, denotat potentiam ordinariam ſecundum inditum naturæ modum. Et ſimiliter in reſpõſione ad primum, cũ Dionyſius dicit, Si aliquis videns Deum intellexit quod uidit, non ipſum uidit, intelligitur de cõi uſu ſcripturæ, quo multi dicuntur vidiſſe Deũ ſiue imaginarie, ſiue intellectualiter. Et hæc dico propter Moyſem, & Paulum.

Articvlvs V.

Vtrum uita contemplatiua ſecundum ſtatum huius uitæ poſſit pertingere ad uiſionem diuinæ eſſentiæ.

Ad qvintvm ſic proceditur. Videtur, quòd uita contemplatiua ſecundum ſtatum huius vitæ poſſit pertingere ad uiſionẽ diuinæ eſſentiæ: quia ut habetur Geneſis 32. Iacob dixit, Vidi Deũ facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea: ſed uiſio faciei Dei eſt viſio diuinæ eſſentiæ. ergo videtur, quòd aliquis per contemplationem in præſenti uita poſſit ſe extendere ad uidendum Deũ per eſſentiam.

¶ 2 Præt. Greg. dicit in 6. moral. * ꝙ uiri contemplatiui ad ſemetipſos introrſus redeunt in eo, ꝙ ſpiritualia rimantur, & nequaquã ſecum rerum corporalium umbras trahunt, uel fortaſſe tractas manu diſcretionis abigunt. Sed incircumſcriptum lumen videre cupientes, cunctas circunſcriptionis ſuæ imagines deprimunt, & in eo, ꝙ ſuper ſe contingere appetunt, vincũt quod ſunt: ſed homo non impeditur a viſione diuinæ eſſentiæ, quæ eſt lumen incircunſcriptum niſi per hoc, quod neceſſe habet intendere corporalibus phantaſmatibus. ergo videtur, quòd contemplatio præſentis vitæ poteſt ſe extendere ad uidendum incircunſcriptum lumen per eſſentiam.

¶ 3 Præt. Græg. in 2. de Dialog. dicit. * Animæ uidenti creatorem anguſta eſt omnis creatura. Vir ergo Dei, ſcilicet Beatus Benedictus, q intra globũ igneũ Angelos quoque ad cœlos redeuntes videbat, hoc proculdubio cernere non niſi in Dei lumine poterat: ſed beatus Benedictus adhuc præſenti vita uiuebat. ergo contemplatio præſentis vitæ poteſt ſe extendere ad uidendam Dei eſſentiam.

Sed contra eſt, quòd Grego. dicit ſuper Ezechiel. * Quàmdiu in hac mortali carne viuitur, nullus ita in contemplationis virtute proficit, ut in ipſo circunſcripti luminis radio mentis oculos infigat. (Hom. 14. inter mediũ, & finem.)

Respon. Dicendum, quòd ſicut Aug. dicit 12. ſuper Geneſis ad literam, * Nemo[d] videns Deum, viuit iſta vita, qua mortaliter viuitur in iſtis ſenſibus corporis. Sed niſi ab hac uita quiſque quodammodo moriatur ſiue omnino exiens de corpore, ſiue alienatus a carnalibus ſenſibus, in illam non ſubuehitur viſionẽ, quæ ſupra diligentius pertractata ſunt, * vbi dictum eſt de raptu: & in primo, ubi actum eſt de Dei viſione. † Sic ergo dicendum eſt, quòd in hac vita poteſt eſſe aliquis dupliciter. Vno modo, ſecundum actum, inquantum ſcilicet actualiter vtitur ſenſibus corporis. Et ſic nullo[d] modo contemplatio præſentis vitæ poteſt pertingere ad videndum Dei eſſentiam. Alio modo, poteſt eſſe aliquis in hac uita potentialiter, & non ſecundum actum, inquantum anima eius eſt corpori mortali coniuncta ut forma, ita tamen vt non vtatur corporis ſenſibus, aut etiam imaginatione, ſicut accidit in raptu: & ſic poteſt cõtemplatio huius uitæ pertingere ad viſionem diuinę eſſentiæ. Vnde ſupremus gradus contemplationis præſentis uitæ eſt, qualem habuit Paulus in raptu, ſecundum quem fuit medio modo ſe habens inter ſtatum præſentis vitæ, & futuræ.

(Li. 12. c. 27. circa finem tom. 3. D. 482.) (q. 175. ar. 4. & 5. p. p. q. 12. ar. 11.) (D. 10.)

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ ſicut Dionyſius * in Epiſtola ad Caium monachum dicit. Si aliquis videns Deum, intellexit quod vidit, non ipſum vidit, ſed aliquid eorum quæ ſunt eius. Et Gre. dicit ſuper Ezech. † quòd nequaquàm omnipotens Deus iam in ſua claritate conſpicitur, ſed quiddam ſub illa ſpeculatur anima, unde recte proficiat, & poſt ad viſionis eius gloriam pertingat. Per hoc ergo, ꝙ Iacob dixit. Vidi Deum facie ad faciem, non eſt intelligendum, quòd Dei eſſentiam viderit, ſed quòd formam, ſcilicet imaginariam vidit, in quã Deus locutus eſt ei: uel quia per faciem quemlibet cognoſcimus, cognitionem Dei faciem eius uocauit, ſicut glo. Greg. ibidem dicit. *

(In epi. quæ incipit, Tenebræ, in med. illius. Hom. 14. inter mediũ, & finem.) (Glo. ordinaria ſuper hunc locum ex Gregor. D. 190.)

Ad secvndvm dicendum, quòd contemplatio humana ſecundùm ſtatum præſentis uitæ, non poteſt eſſe abſque phantaſmatibus: quia connaturale[d] eſt homini, vt ſpecies intelligibiles in phantaſmatibus uideat, ſicut Philoſophus dicit in 3. de anima. Tamen intellectualis cognitio non ſiſtit in ipſis phantaſmatibus, ſed in eis contemplatur puritatem intelligibilis veritatis: & hoc non ſolum in cognitione naturali, ſed etiam in eis, quæ per reuelationem cognoſcimus. Dicit enim Dionyſ. 2. cap. cœleſt. hierarch. * quòd Angelorum hierarchias manifeſtat nobis diuina claritas in quibuſdam ſymbolis figuratis, in cuius uirtute reſtituimur in ſimplum radium, ideſt, in ſimplicem cognitionem intelligibilis ueritatis. Et ſic intelligendum eſt quod Grego. * dicit, quod contemplantes corporalium rerum umbras non ſecum trahunt, quia uidelicet in eis non ſiſtit eorum contemplatio, ſed potius in cõſideratione intelligibilis ueritatis.

(Ex c. 2. cœleſ. hiera a medio colligitur.) (Loco citato in arg.)

Ad tertivm dicendum, ꝙ ex uerbis Grego. non datur intelligi, ꝙ beatus Benedictus Deum in illa uiſione per eſſentiam uiderit, ſed uult oſtendere, quod quia uidenti Creatorem anguſta eſt omnis creatura, conſequens eſt, ꝙ per illuſtrationem diuini luminis de facili poſſint quæcumque uideri: unde ſubdit. Quantumlibet enim parum de luce Creatoris aſpexerit, breue ei fuit omne quod creatum eſt.

¶ Super Quæſtionis centeſimæ octuageſimæ Articulum ſextum.

IN articulo ſexto eiuſdem quæſtionis circa diſtinctionem motuum contemplationis per circularem, rectum, & obliquum, aduerte primo, quòd quia hæc diſtinctio communis eſt angelis, & hominibus, & rurſus comprehenſoribus & viatoribus: ideo non poteſt vnico exemplo quodlibet membrum declarari. Sed ex litera facile cõmune quid colligi poteſt, vt motus circularis ſit ipſa ſimplex Dei contemplatio. Rectus uero in nobis quidem diſcurſus naturalis, in angelis uero illuminatio, quia ſuperiores illuminant inferiores quaſi naturaliter. Obliquus autem diuinis utitur ut principijs, & diſcurſu in nobis, uel illuminatione in angelis vt actu, ſeu effectu, ut ſic ſit compoſitus ex recto & circulari. Et ſcias quòd iſte ſermo eſt parabolicus ad ſimilitudinem motus circularis, qui proprius eſt cęlo, & motus recti, ſcilicet a medio, uel ad medium, qui proprius eſt elementis: & motus obliqui, quem experimur continuè in agitatione uentorum & proprius eſt miſtis. Vnde non oportet omnimodam ſimilitudinem in metaphora hac quærere, ſed ſat eſt intelligere quod dicitur.

Sup. q. 179. ar.1.ad 3. Et veri.q.8. ar.15.ad 3.& q.10.art.8. ad.10.Et Dion.4.lec.7.cor.21.Et opuſ.20.li.3.ca.2.& 3.
*Ca.4.par.1.a medio.
Ca.4.de diuin. nom. par. 1. paulo a med.

¶ In eodem articulo in reſponſione ad ſecundum, dubium occurrit circa illa uerba, quòd angeli indeſinenter abſque principio & fine intuentur Deum. Nam cum angeli non fuerint creati ab æterno, nec etiam fuerint beati ab æterno, conſtat quòd non abſque principio cœperint videre Deum.

Lib.1.cap.5.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ uiſio beata, de qua eſt ſermo, qua angeli uident Deum, poteſt iudicari, ſeu conſiderari dupliciter. Vno modo, ſecundum ſe, hoceſt, ſecundum ratioñe ſui or-

ARTICVLVS VI.

Vtrum operatio contemplationis conuenienter diſtinguatur per tres motus, circularem, rectum, & obliquum.

AD SEXTVM ſic procedirur. Vr ꝙ inconuenienter operatio cõtemplationis diſtinguatur per tres motus, circularem, rectũ, & obliquum. 4.c.de Diuin.nom.* Contemplatio enim tantum ad quietem pertinet, ſm illud Sap.8. Intrans in domũ meã, cõquieſcã G cũ illa: ſed motus quieti opponiť. nõ ergo operationes cõtẽplatiuę vitæ per motus deſignari debẽt.

¶ 2 Præt. Actio cõtẽplatiuæ vitæ ad intellectum pertinet, ſm quem homo cum angelis conuenit: ſed in angelis aliter aſſignat Dionyſ.† hos motus, q̃ in aĩa. Dicit.n. motũ circularem angeli eſſe ſm illuminationes pulchri & boni. Motum autem circularem animæ ſm plura determinat, quorum primum H eſt introitus animæ ab exterioribus ad ſeipſam. Secundũ eſt quædam conuolutio virtutum ipſius, per quam aĩa liberatur ab errore, & ab exteriori occupatione. Tertium aũt eſt vnio ad ea quæ ſupra ſe ſunt. Similiter etiam differenter deſcribit motum rectũ vtriuſq;. Nã rectũ motũ angeli dicit eſſe, ſm quod procedit ad ſubiectorũ prouidentiam: motum aũt rectũ aĩæ ponit in duobus. Primò quidẽ in hoc, ꝙ progreditur ad ea quæ ſunt circa ipſam, I Secũdò aũt in hoc, ꝙ ab exterioribus ad ſimplices contẽplationes eleuať. Sed & motũ obliquũ diuerſimode in vtriſq; determinat. Nã obliquum motũ in angelis aſſignat in hoc, ꝙ prouidẽdo minus hñtibus manent in identitate circa Deũ. Obliquum aũt motum aĩæ aſſignat ex eo, ꝙ aĩa illuminať diuinis cogitationibus rationaliter, & diffuſe. Non ergo videntur conueniẽter aſſignari operationes contemplationis per modos prædictos. K

¶ 3 Præt. Ricardus de S. Victore in lib. de contemplat.* ponit multas alias differentias motuum ad ſimilitudinem volatilium cęli, quorum quædam nunc ad altiora ſe extollunt, nũc aũt in inferiora demerguntur, & hoc ſæpius repetere uñr. Alia uerò dextrorſum, vel ſiniſtrorſum diuertunt multoties. Quædã verò mouẽtur in anteriora, uel poſteriora frequẽter. Alia verò quaſi in gyrum vertũtur ſm latiores, uel contractiores circui- F tus. Quædam verò quaſi immobiliter ſuſpenſe in uno loco manẽt. ergo uidetur quòd nõ ſint ſolum tres motus contemplationis.

IN CONTRARIVM eſt authoritas Dionyſii.*

RESPON. Dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt ſupra,* operatio intellectus, in qua cõtemplatio eſſentialiter conſiſtit, motus dicitur, ſecũdum quod motus eſt actus perfecti, ut Philoſ. dicit in 3. de anima.* Quia uero per ſenſibilia in cognitionẽ intelligibilium deuenimus, G operationes autem ſenſibiles ſine motu non fiunt, inde eſt ꝙ ẽt operationes intelligibiles quaſi motus quidam deſcribuntur, & ſecundum ſimilitudinem diuerſorum motuum earum differentia aſſignatur. In motibus autem corporalibus perfectiores & primi ſunt locales, ut probatur in 8. phyſi.† & ideo ſub eorum ſimilitudine potiſſimæ operationes intelligibiles deſcribuntur, quorum H quidem ſunt tres differentiæ. Nã quidam eſt circularis, ſm quẽ aliquid mouetur uniformiter circa idem centrum. Alius autem eſt rectus, ſecũdum quem aliquid procedit ab uno in aliud. Tertius autem eſt obliquus, quaſi compoſitus ex utroque: & ideo in operationibus intelligibilibus id quod ſimpliciter hẽt uniformitatẽ, attribuitur motui circulari. Operatio autem intelligibilis, ſm quã proceditur de uno in aliud, attribuitur motui recto. I Operatio autem intelligibilis habens aliquid uniformitatis ſimul cum proceſſu ad diuerſa, attribuiť motui obliquo.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ motus corporales exteriores opponuntur quieti contemplationis, quę intelligitur eſſe ab exterioribus occupationibus: ſed motus intelligibilium operarionum ad ipſam quietem contemplationis pertinent.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ hõ cõuenit in intellectu cum angelis in gñe: ſed uis intellectiua eſt K multo altior in angelo, q̃ in homine: & ideo alio mõ oportet hos motus in hominibus, & in angelis aſſignare, ſm quod diuerſimode ſe habent ad uniformitatem. Intellectus.n. angeli habet cognitionem uniformẽ ſecũdum duo. Primò quidẽ, quia nõ acquirit intelligibilem ueritatem ex uarietate rerũ cõpoſitarũ. Secundò, quia nõ intelligit ueritatem intelligibilem diſcurſiue, ſed ſimplici intuitu. Intellectus uerò aĩæ à ſenſi-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

in hoc gradu, quantum ad propoſitum ſpectat, principaliter conſideratur excluſio diſcurſus: ideo author exemplariter declarauit hunc gradum in cognitione complexa primorum principiorum, in qua eſt clara euidentia ſine diſcurſu. Poſt hos autem duos gradus, tertius ponitur, in quo ipſa contemplatio diuinæ veritatis conſiſtit ſecundum aſſimilationem ad viſionem, qua angeli vident Deum.

citato

¶ Sed ſtatim accidit hic dubium, quo pacto tertius hic gradus attribuatur vitæ contemplatiuę hominis in vita, cum non poſsimus vltra aſcendere, quàm ſecundus gradus donet. Conſtat enim quòd ſummum in contemplatione noſtra gradum obtinet, cum anima expoliando quidditatem a quidditate ad ſimplicem quidditatem intuendam peruenit. Quàmuis nec per hoc pertingere poſsit ad quidditatiue intelligendum aliquam ſubſtantiam ſeparatam, vt diffuſe habes in 3. contra Gent. cap. 45.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ doctrina iſta theologica eſt, nec ſiſtit in puris naturalibus: ſed de natura noſtra vt perficitur gratia diuinæ illuminationis, tractat. Et propterea licet naturaliter non poſſimus contemplando ſupra ſecũdum gradum aſcẽdere, ſecundum tamen diuini luminis participationem altius mens humana conſcendit, non ſine phãtaſmatibus tamẽ. Et ſic motus circularis, hoc eſt, vniformis Dei contemplatio, cum contemplatione noſtra ſaluatur. Poteſt & aliter dici, quòd ſecundus gradus differt a tertio in hoc, quòd obiectum ſecundi eſt quodcumque ſimplex intelligibile, ad quod intuendum figitur ſine diſcurſu aliquo: obiectum autem tertij eſt non quodcumque ſimplex intelligibile, ſed ſolus Deus. Naturalis autem progreſſus eſt aſcendere a quocumque intelligibili ſimplici ad Deum ipſum. Et ſic tertius gradus ponitur ſuperior ſecundo, ſicut habens obiectum determinatum ſimpliciſsimum &c. reſpectu habentis obiectum indeterminate. Et hęc reſponſio ſubtilior, & magis conſona literę videtur: quoniam in ſecundo gradu indeterminate ponitur obiectum in tertio vero determinate. Oportet tamen huiuſmodi contemplationem Dei diuina illuminatione fulciri, alioqui ſimilitudinis angelicę uiſionis expers eſſet.

bilibus rebus accipit intelligibilem veritatem, & cum quodã diſcurſu rationis ipſius eam intelligit. Et ideo Dionyſius* motum circularem in angelis aſſignat, inquantum vniformiter & indeſinenter abſq; principio & fine intuentur Deũ: ſicut motus circularis carens principio & fine vniformiter eſt circa idem centrum. B In anima vero antequàm ad iſtã vniformitatẽ ꝑueniatur, exigitur, ꝙ duplex eius difformitas amoueatur. Primò quidem, illa q̃ eſt ex diuerſitate exteriorum rerũ, ꝓut ſcilicet relinquit exteriora: & hoc eſt, qđ primò ponit in motu circulari aĩæ introitũ ipſius ab exterioribus ad ſeipſam. Secundò autẽ oportet ꝙ remoueatur ſecũda difformitas, quæ eſt ꝑ diſcurſum rõnis. Et hoc idẽ cõtingit ſecundũ qđ C oẽs operationes aĩæ reducunt ad ſimplicẽ contẽplationem intelligibilis veritatis. Et hoc ẽ qđ ſecundò dicit, ꝙ neceſſaria eſt vniformis conuolutio intellectualium virtutum ipſius, vt ſcilicet ceſsãte diſcurſu figatur eius intuitus in contẽplatione vnius ſimplicis veritatis. Et in hac operatione aĩę nõ eſt error, ſicut patet, ꝙ circa intellectũ primorũ principiorũ nõ erratur, quę ſimplici ĩtuitu cognoſcimus. D Et tũc iſtis duobus pręmiſsis, tertio ponitur vniformitas cõformis angelis, ſecundũ qđ ꝑtermiſsis omnibus, in ſola Dei cõtemplatione ꝑſiſtit. Et hoc eſt quod dicit, Deĩde ſic vniformis facta vnite, i. conformiter vnitis virtutibus, ad pulchrum & bonũ manuducitur. Motus aũt rectus in angelis accipi non poteſt ſ̃m id qđ in conſiderando ꝓcedat ab vno in aliud, ſed ſolũ ſ̃m ordinẽ ſuę ꝓuidentiæ, ſecundum. ſ. ꝙ angelus E ſuperior inferiores illuminat ꝑ medios. Et hoc eſt qđ dicit, ꝙ in directum mouentur angeli qñ procedunt ad ſubiectorũ prouidentiam recta oĩa trãſeuntes, i. ſecundum ea quę ſecundũ rectũ ordinẽ diſponũtur. Sed rectum motum ponit in aĩa ſecundum hoc, quòd ab exterioribus ſenſibilibus procedit ad intelligibilium cognitionẽ. Obliquum autem motum ponit in angelo cõpoſitum ex recto & circulari, inquantum ſecundũ contẽplationem Dei inferioribus prouidet. In aĩa autẽ ponit motum obliquũ ſimiliter ex recto & circulari B cõpoſitũ, prout illuminationibus diuinis rõcinando vtitur.

Ad tertium dicendum, ꝙ illæ diuerſitates motuum, quæ accipiuntur ſecundum differentiã eius qđ eſt ſurſum & deorſum, dextrorſum & ſiniſtrorſum, ante & retro, & ſecũdum diuerſos circuitus, oẽs continentur ſub motu recto, vel obliquo: nam ꝑ oẽs deſignatur diſcurſus rõnis. Quod quidem ſi ſit a genere ad ſpeciem, vel a toto ad partẽ, erit, C vt ipſe exponit,* ſecundum ſurſum & deorſum. Si verò ſit ab vno oppoſitorũ in aliud, erit ſecundũ dextrorſum & ſiniſtrorſum. Si verò ſit a cauſis in effectus, erit ante & retro. Si vero ſit ſ̃m accidentia quę circunſtant rẽ propinquã, vel remotam, erit circuitus. Diſcurſus autẽ rõnis, qñ eſt a ſenſibilibus ad intelligibilia ſecundũ ordinẽ naturalis rõnis, ꝑtinet ad motũ rectum. D Quando autẽ eſt ſecundum illuminationes diuinas, pertinet ad motũ obliquum, vt ex dictis patet.* Sola autẽ immobilitas quã ponit, pertinet ad motum circularẽ. Vnde patet ꝙ Dion.* multo ſufficientius, & ſubtilius motum contemplationis deſcribit.

Articvlvs VII.

Vtrum contemplatio delectationem habeat.

E AD septimvm ſic proceditur. Videtur ꝙ contẽplatio delectationẽ nõ habeat. Delectatio enim ad vim appetitiuã pertinet: ſed cõtemplatio principaliter conſiſtit in intellectu. ergo videtur quòd delectatio nõ pertinet ad contemplationem.

¶2 Præterea. Omnis cõtentio &

A ¶ In eodem articulo, in reſponſione ad tertium & ſecundum ſimul, dubium occurrit circa ſufficientiam horum motuum contemplationis, quoniam prætermiſſus videtur motus, quo anima a magis intelligibilibus ad minus intelligibilia, ſeu ſenſibilia cõtemplando procedit, & tamen conſtat quòd huiuſmodi contemplatio recta eſt, & forte frequentior. Quòd autem ſit prætermiſſus motus iſte, patet ex eo, quòd nec eſt motus obliquus, quia nihil eſt hic diuinæ informitatis: nec circularis, vt patet: nec rectus, quia rect⁹ eſt a ſenſibilibus ad intelligibilia.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia imperfecta in aliqua ſpecie, ſeu genere reducuntur ad perfectum illius, ideo motus iſte tamquàm imperfectus in genere motus recti, reducitur ad motum rectum, & non eſt prætermiſſus, ſed ſub recto comprehenſus reductiue. Motus enim rectus principaliter conſiſtit in aſcenſu a ſenſibilibus ad intelligibilia, qui proprie motus eſt ad perfectionem. Secundario autem ad eum ſpectat regredi, quod minoris perfectionis videtur, vt ſic, vt in calce literæ patet, cum contemplatio diſcurſiua communis ſit motui obliquo, & recto. Sed in obliquo habet pro ratione, & principio diuinam illuminationem, in recto autem ſoli rationi naturali innititur.

Loco citato in argu.

In ſol. ad 2.

¶ *Super Queſtionis centeſimæ octuageſimæ Articulum ſeptimum.*

Locis in argum. 1. & 2. citatis.

IN artic. 7. eiuſdem quæſt. in corpore articuli aduerte, quòd cum dicitur, quòd delectatio contemplationis excedit omnẽ humanam delectationem, intelligitur non ſolum ſecundum ſe, ſed etiam quo ad nos ex parte animæ habentis habitum contemplatiuę charitatis. Et ſignum eius eſt, quòd talis tolerat quęcumque contraria delectationibus corporalibus, & ſenſibilibus, potius quàm amittat contemplatiuam delectationem. Videmus enim tales præferre contemplationem delectationibus tam venereorum, quàm cibi & potus, & reliquorum bonorum mundi. puta, glorię, dignitatum &c. Quod ex eorum affectu proculdubio procedit.

1.2.q.3. ar.5. cor. & 4. diſtinc. 15. q. 4. ar. 2. q. 2. ad 1. Et Boeti⁹ de hebdom. Princ.

¶ In reſpõſione ad primũ eiuſdẽ articuli, circa illa verba, Et hęc eſt vltima perfectio vitę contẽplatiuę, vt ſcilicet non ſolum di-

uina veritas videat, ſed etiã vt ametur, grãdis ſcrupulus occurreret de fruitione, ſeu felicitate ęterna cõtra authorẽ, ꝙ cõſiſtet in actu amãdi, niſi in articulo ſecũdo huiuſmet q. ad primũ, determinaſſet, ꝙ amor ptinet ad extrinſecã perfectionẽ vitæ cõtẽplatiuæ. Et ꝓpterea cũ dr̃, ꝙ eſt vltima perfectio, intelligẽdum eſt de perfectione extrinſeca. Quæſtio aũt de felicitate in quo conſiſtat, eſt de pfectione eſſentiali, Et ſic oĩa cõſonant.

Hom. 14. inter mediũ, & finem.

Lib. 10. c. 4. com. 5.

¶ In rñſione ad quartũ eiuſdẽ articuli circa claudicationẽ Iacob, hoc eſt, defectũ tẽporalẽ annexũ uitæ cõtẽplatiuæ, aduerte, ꝙ dupliciter referri põt ad cõtẽplationẽ temporalis defectus. Primo, ut cõſequenter ex ipſa cõtẽplatione, quia. ſ. dũ inhærens eſt cõtemplationi diuinæ, deficit ab amore tẽporaliũ. Secundo, ut augẽs amorẽ contẽplationis: quia debilitato tẽporaliũ amore, magis inardeſcit amor ſpiritualium. Qui. n. tẽporalibus nõ confidit, ſpiritualibus neceſſe eſt innitatur, ſicut claudicãs vno pede, innititur alteri ſano. Et hãc ſecũdã relationem tractat hic ex Greg. author.

Homil. 14. a medio.

Super

F omne certamen impedit delectationem: ſed in contemplatione eſt contentio, & certamen. dicit enim Grego. ſuper Ezechiel.* ꝙ anima cum contemplari Deum nititur, velut in quodam certamine poſita, modo quaſi exuperat, quia intelligendo, & ſentiendo de incircumſcripto lumine aliquid deguſtat: modo ſuccumbit, quia deguſtando iterum deficit. ergo vita contemplatiua non habet delectationem.

¶ 3 Præt. Delectatio ſequitur operationẽ perfectam, ut dicitur 10. Ethic.† ſed contemplatio uitæ eſt imperfecta, ſecundum illud 1. ad Corinth. 13. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate. ergo videtur quòd uita contemplatiua delectationem non habeat. G

¶ 4 Præte. Læſio corporalis delectationẽ impedit: ſed cõtẽplatio inducit læſionẽ corporalem. unde Gen. 32. dicitur, ꝙ Iacob poſtquàm dixerat, Vidi Dominum facie ad faciem, claudicabat pede, eo ꝙ tetigerit neruum femoris eius, & obſtupuerit. ergo videtur quòd in vita contemplatiua non ſit delectatio. H

Sed contra eſt, quod de cotẽplatione ſapientiæ dicitur Sap. 8. Non habet amaritudinẽ cõuerſatio illius, nec tædiũ conuictus eius, ſed lætitiam & gaudium. Et Greg. dicit ſuper Ezechiel. * ꝙ contemplatiua vita amabilis valde dulcedo eſt.

Respon. Dicendum, quòd aliqua contemplatio poteſt eſſe delectabilis dupliciter. Vno modo, ratione ipſius operationis: quia I vnicuique delectabilis eſt operatio ſibi conueniens ſecundum propriam naturam, uel habitum. Contẽplatio autem veritatis competit homini ſecundum ſuam naturam, prout eſt animal rationale: ex quo contingit, quòd omnes homines natura ſcire deſiderant: & per conſequens in cognitione veritatis delectantur. Et adhuc magis fit hoc delectabile habenti habitum ſapientiæ, & ſcientiæ, ex quo accidit, quòd ſine difficultate aliquis contemplatur. Alio modo, contemplatio redditur delectabilis ex parte obiecti, inquantum ſcilicet aliquis rem amatam contemplatur. Sicut etiam accidit in uiſione corporali, quæ delectabilis redditur, non ſolum ex eo, quòd ipſum videre eſt delectabile: ſed etiam ex eo, ꝙ uidet quis perſonam amatam. Quia ergo uita contemplatiua præcipue conſiſtit in contemplatione Dei, ad quam mouet charitas, vt dictũm eſt, * inde eſt, quòd in vita contemplatiua non ſolum eſt delectatio ratione ipſius contemplationis, ſed etiam ratione ipſius diuini amoris. Et quantum ad utrumque eius delectatio omnem delectationem humanam excedit. Nam & delectatio ſpiritualis potior eſt, quàm carnalis, ut ſupra habitum eſt * cum de paſſionibus ageretur, & ipſe amor quo ex charitate Deus diligi- K

Art. 1. huius q. & art. 4.

1. 2. q6. 31. artic. 5.

tur, omnem amorem excedit. Vnde ... 33. dicitur. Guſtate, & videte, quoniam ... Dominus.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ vita ... tiua, licet eſſentialiter conſiſtat in intelle... pium tamen habet in affectu, inquantum ... aliquis ex charitate ad Dei contemplatione... tatur. Et quia finis reſpondet principio, ... etiam terminus, & finis contemplatiuæ ... tur in affectu, dum ſcilicet aliquis in uiſione ... tæ delectatur, & ipſa delectatio rei viſæ am... tat amorem. Vnde Greg. dicit ſuper Ezechi... cum quis ipſum, quem amat, uiderit, in amo... ſius amplius igneſcit. Et hęc eſt ultima perfe... templatiuæ uitæ, ut ſcilicet non ſolum diui... tas uideatur, ſed etiam ut ametur.

...art. 4. ...3. diſ. ...art. 4.

Ad secvndvm dicendũ, quòd contentio ... tamen quod prouenit ex contrarietate ... rei, impedit illius rei delectationem. N... aliquis delectatur in re, contra quam pugna... re pro qua quis pugnat, cum eam homo ... fuerit, cæteris paribus magis in ea delectatur ... Auguſtinus dicit in 8. confeſſ.* quod qu... maius periculum in prælio, tanto maius ... dium in triumpho. Non eſt autem in con... tione contentio, & certamen ex contrarie... ritatis quam cõtemplamur, ſed ex defectu ... tellectus, & ex corruptibili corpore, quod ... inferiora retrahit, ſecundum illud Sapien... quod corrumpitur, aggrauat animam, & ... terrena inhabitatio ſenſum multa cogitan... inde eſt, quod quando homo pertingit ad ... plationem ueritatis, ardentius eam amat: ... odit proprium defectum, & grauitatem co... lis corporis, ut dicat cum Apoſtolo Infelix ... mo, quis me liberabit de corpore mortis ... de & Gregor. dicit ſuper Ezechiel.* Cum D... per deſiderium, & intellectum cognoſc... uoluptatem carnis arefacit.

...c. 40. ...ante ...1.

...p. 23. ...ed.

...th. c. ...præ- ...5.

Ad tertivm dicendum, quod contem... Dei in hac vita imperfecta eſt reſpectu con... tionis patriæ: & ſimiliter delectatio contem... nis viæ eſt imperfecta reſpectu delectationis ... plationis patriæ, de qua dicitur in Pſalmo ... torrente voluptatis tuæ potabis eos. Sed co... platio diuinorum, quæ habetur in via, etſi ... fecta, tamen eſt delectabilior omni alia con... tione quantumcunque perfecta, propter ex... tiam rei contemplatæ. Vnde Philoſophus dic... de partibus animalium.* Accidit circa illas ho... biles exiſtentes, & diuinas ſubſtantias, mino... bis exiſtere theorias: ſed etſi ſecundum mo... attingamus eas, tamen propter honorabilitate... gnoſcendi delectabilius aliquid habent, qua... apud nos omnia. Et hoc eſt etiam quod Greg... cit ſuper Ezechielem.* Contemplatiua uita ... lis valde dulcedo eſt, quæ ſuper ſemetipſam ... mam rapit, cœleſtia aperit, ſpiritualia mentis ... patefacit.

...14. a

...p. 13. ...rinc. ...lium.

Ad qvartvm dicendum, ꝙ Iacob poſt con... tionem uno pede claudicabat: quia neceſſe eſt ... bilitato amore ſæculi, conualeſcat aliquis ad ... rem Dei, ut Gregorius dicit ſuper Ezechiel... ideo poſt agnitionem ſuauitatis Dei unus ... pes ſanus remanet, atque alius claudicat. O... enim qui uno pede claudicat, ſolum illi pedi ... tur, quem ſanum habet.

...cap. 7. ...prin.

¶ Super Quæstionis centeſimeoctuageſimæ Articulum octauum.

IN art. 8. eiuſdem q. tria ſunt notanda. Primum cùm dicitur, In operibus contemplatiuæ corporaliter non laboramus, ly corporaliter, non ſumitur, ut diſtinguitur contra ſpiritualiter, hoc eſt, immaterialiter: quoniam conſtat ſic corporaliter nos laborare contemplando in parte ſenſitiua miniſtrante intellectui, cuius ſignū eſt fatigatio in continuando, cum exinanitione quodam modo relicta ſpirituum. Sed accipitur corporaliter, ut diſtinguitur contra animaliter, ſicut corpus diſtinguitur contra animam. Sic enim ſolum corporaliter laborant, qui membris corporalibus operando utuntur, ut artifices, agricolæ, & huiuſmodi. Contemplatio autem fit ſedendo & quieſcēdo, & ideo abſque corporali labore fieri dicitur.

¶ Secundum eſt, ꝙ dum ibidem ſubditur, Vnde magis continue in huiuſmodi operibus pſiſtere poſſumus, intelligendum eſt non totaliter, ſed quòd ex hac conditione habetur nonnulla ratio diuturnitatis in contemplando. Ita quòd cum ſit hic ſermo de diuturnitate quò ad nos, non eſt intentionis præſentis literæ dicere, quòd uita contemplatiua ex parte noſtri ſit totaliter diuturna, eo quia non eſt ibi labor corporalis: quoniam etiam ex parte noſtri minus diuturna inuenitur, dum ex corporis grauitate retrahimur ab altitudine contemplationis, ut in calce quæſtionis ſequentis author ex Gregorio dicit. Sed intendit quòd ex hoc contemplatio ex parte noſtri eſt magis contigua, hoc eſt, magis ac magis continuari poteſt, quòd corporalis labor ibi non interuenit. Hæc enim negatio impedientis laboris, manifeſte ad maiorem

ARTICVLVS VIII.

Vtrum uita cōtemplatiua ſit diuturna.

AD OCTAVVM ſic procedit. Videtur ꝙ vita contēplatiua non ſit diuturna. Vita enim contemplatiua eſſentialiter conſiſtit in his quæ ad intellectum pertinent: ſed omnes intellectiuæ pfectiones huius vitę euacuabuntur, ſecundum illud 1. ad Corinth. 13. Siue prophetiæ euacuabuntur, ſiue linguę ceſſabūt, ſiue ſcientia deſtruetur. ergo vita contemplatiua euacuatur.

¶ 2 Præt. Dulcedinem contēplationis aliquis homo raptim & ptranſeundo deguſtat. unde Auguſt. dicit in 10. confeſſ. * Intromittis me in affectum multum inuſitatū introrſus ad quam neſcio dulcedinē, ſed redeo in hoc ærumnoſis ponderibus. Greg. ēt dicit in 5. Moral. ⁎ exponens illud Iob. 4. Cum ſpiritus me præſente tranſiret. In ſuauitate, inqt, contemplationis intimæ nō diu mēs figitur, quia ad ſemetipſam ipſa immenſitate luminis reuerberata reuocatur. ergo vita contemplatiua non eſt diuturna.

¶ 3 Præt. Illud quod non eſt homini connaturale, non pōt eſſe diuturnum: vita autē contēplatiua eſt melior, quàm ſecundum hoīem, vt Phil. dicit in 10. Eth. * ergo videtur quòd vita contemplatiua non ſit diuturna.

SED CONTRA eſt, qđ Domin⁹ dicit Lucæ 10. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea: qa vt Greg. dicit ſuper Ezec. * cōtemplatiua hic incipit, vt in cęleſti patria perficiatur.

RESPON. Dicendū, ꝙ aliquid poteſt dici diuturnū dupliciter. Vno modo, ſecundum ſuā naturam: alio modo quò ad nos. Secundū ſe quidem manifeſtū eſt, ꝙ vita contemplatiua diuturna eſt dupliciter. Vno modo, eo ꝙ verſatur circa incorruptibilia, & immobilia. Alio modo, quia nō habet contrarietatē. Delectationi enim quę eſt in conſiderādo, nihil eſt contrariū, vt dr̄ in 1. Topic. * Sed quò ad nos etiam vita cōtemplatiua diuturna eſt, tum quia cōpetit nobis ſecundum actionē incorruptibilis partis animæ, ſ. ſecundum intellectum: vnde poteſt poſt hanc vitā durare. Alio modo, quia in operibus cōtemplatiuæ corporaliter non laboramus: unde magis in huiuſmodi operibus continue perſiſtere poſſumus, ſicut Philoſoph. dicit in 10. Ethic. †

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ modus cōtemplandi nō eſt idē hic, & in patria. Sed vita contemplatiua dr̄ manere rōne charitatis, in qua habet & principiū, & finē. Et hoc eſt qđ Greg. dicit ſuper Ezec. * Contēplatiua hic incipit, vt in cœleſti patria perficiatur: quia amoris ignis, qui hic ardere inchoat, cum ipſum quē amat viderit, in amore ipſius amplius igneſcit.

AD II. dicendū, ꝙ nulla actio poteſt diu durare in ſui ſummo. Summum autem cōtemplationis eſt, vt attingat ad vniformitatem diuinę contemplationis, ut dicit Dion. † ſicut ſupra poſitum eſt. ⁎ Vñ etſi quātū ad hoc contemplatio diu durare nō poſſit, tñ quantum ad alios contemplationis actus, poteſt diu durare.

AD III. dicendū, ꝙ Phil. dicit † vitā contēplatiuā eſſe ſupra hoīem: quia cōpetit nobis ſecūdum hoc, ꝙ aliquid diuinū eſt in nobis. ſ. intellectus, qui eſt incorruptibilis & impaſſibilis in ſe: & ideo actio ei⁹ p̄t eſſe diuturnior.

QVAESTIO CLXXXI.

De Vita actiua, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandū eſt de uita actiua.

ET CIRCA hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, Vtrū omnia opera virtutum moralium pertineant ad vitam actiuam.

¶ Secundò, Vtrū prudentia pertineat ad uitam actiuam.

¶ Tertiò, Vtrum doctrina pertineat ad uitam actiuam.

¶ Quartò, De diuturnitate uitæ actiuæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnes actus uirtutum moralium pertineāt ad uitā actiuam.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur ꝙ non oēs actus virtutum moralium pertineant ad uitā actiuam. Vita enim actiua vr̄ conſiſtere ſolum in his q̄ ſunt ad alterum. dicit enim Greg. ſuper Ezechiel. * ꝙ actiua uita eſt panem eſurienti tribuere. Et in fine, multis enumeratis q̄ ad alterum pertinent, ſubdit. Et quæ ſingulis quibuſq; expediunt diſpenſare. Sed non per oēs actus uirtutū moraliū ordinamur ad alios, ſed ſolum ſ᷑m iuſtitiam & partes eius, vt ex ſupradictis patet. †

continuitatem confert.

¶ Tertium eſt in reſponſione ad ſecundum, ubi manifeſte habes, quòd ſuperius diximus de motu circulari in hac vita, hoc eſt, ſumma Dei contemplatione, & quòd poſſibilis, & quòd diuina, & quòd tranſitoria eſt. [Homil. 14. poſt med.]

¶ Super Quæſtionis centeſimę octuageſimæ primæ Articulum primum.

IN articulo primo quæſtionis centeſimæoctuageſimę primæ, dubium ſtatim occurrit circa rationem literæ ad principalem cōclusionem: cōſiſtit enim in hoc. Virtutes morales ordinantur ad operandum principaliter. ergo pertinent eſſentialiter ad uitam actiuam: quia uita actiua ordinatur ad exteriorem operationem. Videtur enim hæc ratio deficere pcedendo ab operatione ad exteriorem operationem. Nam virtutes morales ordinantur principaliter ad operationem, ſed non exteriorem: quoniam ordinantur ad interiorum paſſionum moderamen. Vita autem actiua in exteriori operatione cōſiſtit. [Ex ca. 3. cæleſtis Hier. pōt haberi. art. 6. huius quæſ. ad 2.] [Li. 10. Ethic. ca. 7. to. 5.]

¶ Ad hoc dicitur, quòd exterior operatio, ad quam ordinatur actiua uita, non eſt ſola illa quæ extra corpus exercetur, ut ueſtire nudum, paſcere eſurientem, & huiuſmodi: ſed etiam eſt illa quæ extra intellectum fit. Quod patet ex hoc, quòd vita actiua diſtinguitur contra contemplatiuam eadem diſtinctione qua intellectus practicus diſtinguitur contra ſpeculatiuum, ut in articulo ſecundo, quęſ. centeſimæ ſeptuageſimænonæ ſuperius patet. Et in ſequenti articulo in reſponſione ad primum, expreſſe dicitur, quòd prudentia quæ habet finem in actu appetitiuæ virtutis, pertinet ad vitā actiuam. Quia igitur operatio [Supr. q. 80. ar. 2. cor. & opuſ. 17. c. 7. ad 7.] [Homil. 14. in Ezec. parum ante med.] [q. 58. ar. 2. & 1. 2. q. 60. art. 2. & 3.]